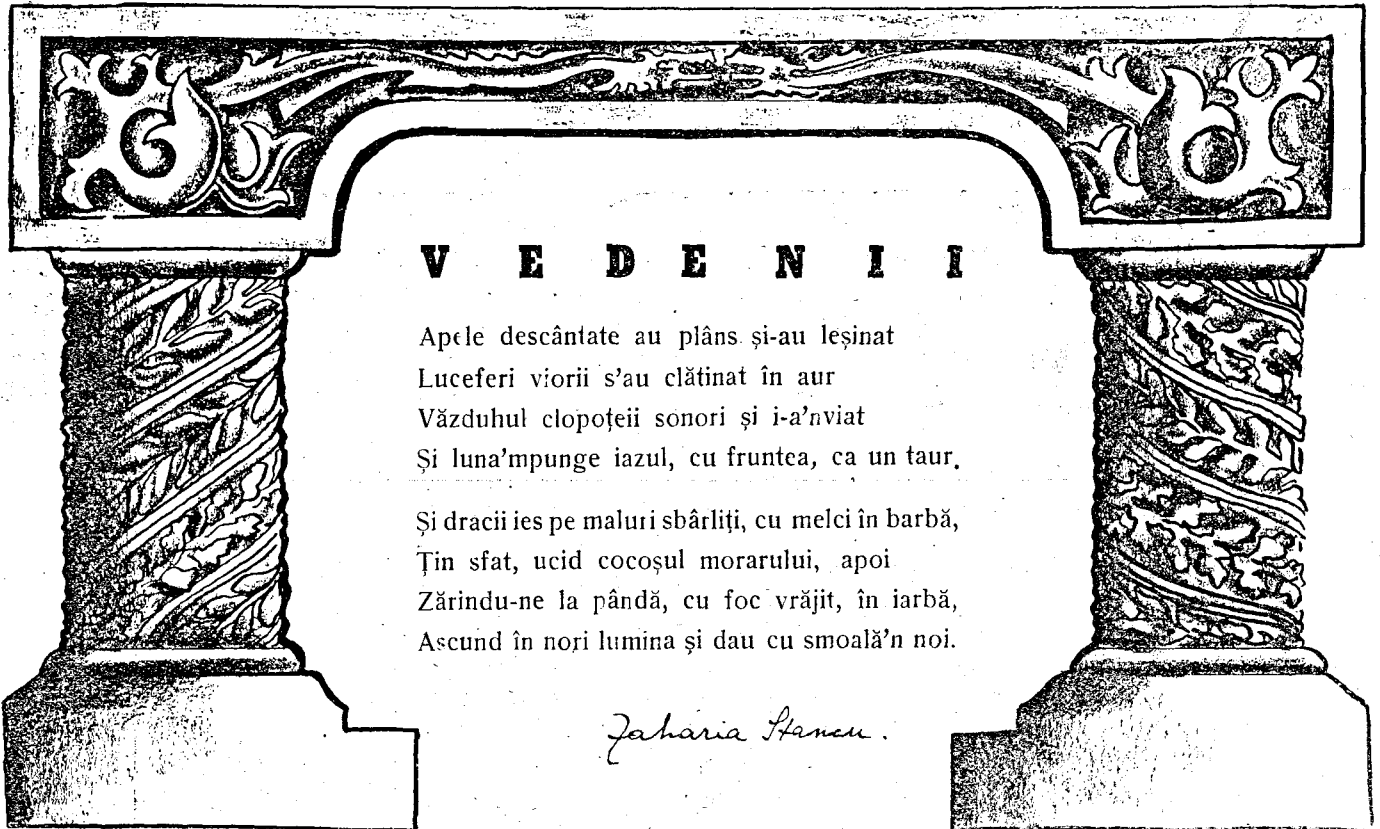

DUMINICA UNIVERSALĂ

DIN JAPONIA

Pictură de Mütznér

I N T E R F E R E N Ț E

Că a ființat, statornic, un spirit românesc, distinct, în toată existența noastră istorică, nu mai poate fi îndoielă. Permanența lui o atestă toată misterioasa noastră dăinuire și devenire. Dacă pentru unii el nu s'a exprimat în creații definitive, făcute pentru eternitate, netăgăduit s'a manifestat social într'o viață originală, cu tăetură specifică și tendințe net diferențiate.

Un spirit unic anima întreg trupul român smului: spirit închegat de desubt, într'un soclu de tradiții și datini populare cu puternic caracter de instituții, dar mai ales întrupat într'o uimitoare creație spontană, de artă autohtonă, valabilă universal; iar sus, mobilizat în unduioasa și dificila politică, botezată dese ori cu sânge de martir (sângele se varsă pururi pentru spirit) pe care fruntașii trebuia să o ducă între. Puterile ce ne râvneau.

O voință de a fi noi înșine, obscură uneori ca un instinct, măsoară cu amploarea-i care umple tot leatul nostru istoric, încordarea acestui spirit neaș românesc, căutând să răsuflă... Multă vreme spiritul și cultura clasei boeresti au fost aceleași cu ale țărănimii, graiul, obiceiurile, datinele, petrecerile, credința, arta erau comune, cum erau comune munca și războaiele. Mai târziu, când pături noi s'au suprapus și boerimea de baștină a căzut la fund, s'a despiciat prăpastia între boerii proaspeți, așezați la oraș în preajma curții și a favorurilor, și între prostime. Spiritul românesc a rămas însă mai departe, sălășluit la olaltă cu basmele și cântecele în sufletul

tânjitor al poporului, pentru ca să se polarizeze din nou în admirabilele generații culte succedate dela 1800 încoace.

Acest spirit românesc, real și palpabil, a fost și este uneori, nu nimic — căci spiritul e indestructibil — ci contrazis până la întunecare, ori de câte ori s'a abătut peste el, fără menajare, un alt spirit strein. Este în deobște cunoscut fenomenul din domeniul luminii fizice: două lumini suprapuse dau obscuritate. Acolo unde o rază se ciocnește cu alta se produce întuneric.

Fenomenul fizic săși aibă oare replica în lumea spirituală? Interferența a două culturi de aceeași esență, să dea beznă, ca ciocnirea celor două raze eșite din acelaș soare? Să fie o înrudire subtilă între cele două elemente, lumină fizică și lumina spirituală, încât legi analoge să domnească peste amândouă?

Trecem printr-o criză a spiritului românesc. Spiritul neaș șovăe, slăbit, sau mai degrabă slăbim noi în el. Intrăm într'o penumbră de eclipsă..., coincidând cu cea mai primejdioasă năvălire din câte a suferit românismul: Năvălirea spiritului și culturilor străine.

Fenomenul interferenței spirituale, căci este și o fizică a culturilor, trebuie să ne dea de gândit. Vibrațiile sufletului românesc să nu ni le anihileze altele streine. În deosebii tineretul așezat în plin fascicol de raze asvârlite asupra lui de culturile streine, să fie cu pază la întunericul interferențelor.

P e i s a j

Acuarelă de Mützn

F Â N T Â N A D O A M N E I

Astăzi — curmând valea Moștiștei — e un sat întreg cu numele ăsta, dar mai înainte vreme nu era acolo decât o fântână la o răscruce de drumuri. O fântână cu cumpână cum sunt atâtea în țara noastră. Un trunchiu gros de copac înfipt bine în pământ, pe crăcana căruia alt trunchiu mai lung și mai subțire își apleacă spre pământ — greu de lespezi atârinate — un capăt; și-și înalță ușurel și subțiat spre cer pe celălalt.

Când se opresc însetați crumeții, capătul înălțat se apleacă cu scârțâit trudnic adânc spre pământ într'o smerită mătănie. Și de fie care aplecare omul parcă măsura cu palmele prăjina ciutुरei, scotea din adâncuri apa proaspătă și rece — darul blagoslovit al izvoarelor.

Fântâna cum spusei era la o răscruce de drumuri. Se întâlneau sub cumpâna ei căraușii, ce adăpau boii, or călăreți grăbiți ce sorbeau întâi ei, apoi caii lor din ciură.

Mai rar venea sfiit câte o femeie, să-și umple urciorul cu care grăbea apoi s'ajungă la zăvoiul, unde s'auzea ca o toacă bătând în copaci, toporul bărbatului.

Căci întocmită așezare de oameni nu se făcuse încă. Apropiat era însă Schitul sărac al Codrenilor, care astăzi a pierit cu totul. Și fiind-că nu avea schitul — ca alte mănăstiri moșii și bălți și țigani robi cu sutele, trebuiau frații și călugării în afară de rugăciuni, să ostenească din greu cu muncă omenească, ca să poată avea untdelemn și lumânări în biserică, fasole or pește în străchini pe masă.

Intre ei pripășit fratele orb Natanail, ce ar fi putut să facă pentru schit? Se ducea și el zilnic la fântâna de la răscruce și acolo cerșea drumeților pomană. Și-și căpăta ast-fel întotdeauna nu numai îndestulul hrana lui și a copilului care-l întovărășea, dar și pentru schit un ban doi de o rugăciune, un bulgăr de ceară de la un gospodar cu stupi or un caș sau lână de la ciobanii ce-și duceau spre munte oile.

Stătea într'o zi Natanail pe o piatră la umbra cumpenei frământând mătaniile și ascultând de nu s'apropie pași de oameni și scârțâit de care. Ca nici odată soarele era sus și încă nimeni nu se abătuse pe acolo. Părea

că se pustiise de tot drumul și înadins toți călătorii ocolesc fântâna. Copilul își mai mințea foamea cu mure culese de pe câmp, iar Natanail băuse de câte-va ori apă încălzită din ciutură

Și atunci a auzit deodată tropot de cai mulți și scârțit de roți. Copilul alergă și el grăbit, își puse mână strășină, ca să vadă mai bine numeroasa ceată, care se apropia; apoi deodată, neașteptat — cu 'n țipăt de spaimă — a fugit din drum și s'a mistuit în tufișuri.

Za Iarnic a chemat după dânsul Natanail. Nedumerit nu știa ce să creadă. De temut firește că nu se temea de nimeni. Cine ar fi putut să se bucure la dânsul și ce ar fi avut să-i eie? A pipăit cu toiașul cărarea și și-a cerut apoi, rostind cu glas de cântec convenită-i pomană, celor ce veneau acu spre dânsul:

Fie-vă milă!

Dumnezeu mi-a luat lumina,
Ca să vă încerce vouă inima.

Fie-vă milă! Sunt fratele Natanail.

Și m'oi ruga pentru voi arhanghelului Mihail.

Era tânăr fratele Natanail și cânta frumos. Rar, drumeții auzindu-l, nu se înduioșase de dânsul și de chipul lui de mucenic tânăr cu barbă proaspătă și plete bălane. Și cum niciodată n'auzise de la nimeni sudălmii or ocări, se apropia fără de teamă de orcine, pipăind ades pe oameni cu mâinile.

Se apropie și acum de drumeții ce treceau pe lângă fântână și și repetă iar vorbele cu care și cerșea pomana. S'a oprit însă când a auzit aspre glasuri grăind în grai străin. Și cum eșise poate prea mult în calea drumeților, un biciu Pa ajuns peste mâna întinsă. S'a dat îndărăt nedumerit și înspăimântat, dar cum în ziua aceea nu pusese în gură decât apa încălzită din ciutură, a început iar stăruitor rugarea:

Fie-vă milă!

Că și eu m'oi ruga pentru voi Domnului,
Domnului ce șade de-a dreapta Tatălui.

Trecuseră de el nepăsători pașii celor dintâi călăreți.

Trecuse și scârțitul unui rădvan greu. Nimeni nu se oprise, nimeni nu-i aruncase nimica. Și nici apa fântânei nu ademenea pe nimeni. Alt rădvan scârția acum din osii. Natanail își începu iar ruga, când auzi deodată

un glas de femeie. Un glas mai bocit și mai înlăcrămat decât al lui. Și tot cum ar fi cerut o pomană, glasul a cerșit celor din jur: „E îngăduit oare unei femei și doamne, să ceară să se oprească aici rădvanul, ca să bea de la fântâna asta puțină apă?“

Poate că vorbele au trebuit întâi tălmăcite, poate că învoiala n'a venit îndată, căci a trecut înainte și scârțitul rădvanului de unde venise glasul. Au trecut iar pași de călăreți mulți.

Natanail mai strigă desnădăjduit odată:

Și m'oiu ruga și eu Domnului

Domnului ce șade de-a dreapta Tatălui,

Căci toată puterea e a Lui.

Meșteșugea acum ca o amenințare cântecul. Și uitând de biciul de adineauri făcu câți-va pași după călăreții ce întorceau răscrucea.

Apoi îi păru deodată că s'au oprit și pașii de cai și scârțitul rădvanelor. Un glas dădu poruncă în grai străin. Cu teamă se trase îndărăt lângă fântână. Auzi atunci apropiat foșnet de strai cum n'auzise încă. Părea că un vânt ușor mișca foaia de porumb. Un miros dulceag de trandafiri se revărsa în jur ca dintr'o cătuie și glasul plâns de adineauri rosti deodată lângă dânsul: „Om bun și sfânt să te rogi la Maica Domnului și pentru mine. Ești cel dintâi om, pe care-l văd în calea mea, de când am pornit la așa înfricoșat drum. Roagă-te pentru mine, că nu e pe lume altă femeie mai nefericită și mai prigonită. Dacă ți-ai căpăta o clipă măcar vederea, să poși privi pe Doamna țarei bocind lângă fântână!“

Genunchii tremurați a lui Natanail voiau parcă să se îndoiaie în smerită mătanie. Clipi din ochii închiși vrând să vadă minunea. N'auzi decât oșidit glasul: „Roagă-te om bun și sfânt pentru mine, pentru Vodă și coconi, că mare-i amarul, care ne-a lovit! Și dacă s'o îndura Domnul și ne-om întoarce cu cinste și teferi, or când o fi ziua aceea, tot pe aici om trece și te-om răsplăti cu de toate. Că toți ne-au părăsit și ne ocolesc. Și nici n'am ce-ți dărui, că nu știu ce e al meu și ce nu-i al meu. Dar roagă-te Celui de sus, să mă întorc la casa și curțile mele și oi răsplăti pe toți cari s'au rugat pentru mine!“ În vremea asta cine-va scufundase de mai multe ori ciutura în fântână. S'auzise zăngănind argintul unui pocal

scump. Doamna sorbise și dânsa o gură de apă, ca să-și îndreptățească scoborârea din rădvan. Strigară iarăși aspre glasuri și printre ele glas de copil înspăimântat chemă spre dânsa: „Hai mamă! Nu vii?“

Cu un oftat, Doamna părăsi reazimul fântânei. Natanail din obicei întinse iar mâna. Un obraz udat de lacrimi i-o atinse, o gură fierbinte i-o sărută. Mai auzi odată: „Roagă-te pentru Vodă, pentru doamna Păuna și coconi, om bun și sfânt. Uite, ține măcar asta“.

Rupse grăbit ceva și 'n palma orbului doi bumbi mari și lucioși zăngăniră cu sunet de aur.

„Nu am alt ce-ți da. Pune-i la icoana Maicei Domnului, să aibă milă de mine“.

Și auzi depărtându-se plânsul, foșnetul straiului scump; și duse cu ea și mirosul de trandafir lepădat în preajmă. Mai ascultă o vreme zgomotul copitelor cailor, scârțitul depărtat al rădvanelor și fără crezare sună iar în palmă cei doi bumbi de aur.

Din tufișurile unde stătuse ascuns copilul veni înspăimântat spre dânsul. Și tremura încă trupul în cămășuica sfâșiată când se alătură de Natanail rostind: „Frate Natanail, au trecut Turci adineauri pe aicea. Zău Turci! N'ai știut? Eu gândeam, că mor de frică. Și erau mulțime! Dar unde or fi ducând pe jupâneasa aceia frumoasă, care a scoborât din rădvan și a venit lângă fântână? Ce mândru straiu avea pe dânsa! Nici sfânta Varvara la noi la schit nu are zugrăvit pe icoană așa strai frumos. Și de ce plângea frate Natanail?“

Natanail tăcea. Frământa în neștire bumbii de aur, potrivit în minte vorbele copilului, pe icoana ce-i zugrăvisse închipuirea lui: ...frumoasă ...straiul mai mândru ca al sfintei Varvara de la schit.

Rămase așa nemișcat scoborât în adâncul firei lui.

Copilul scânci și-și aduse aminte, că n'au mâncat încă nimica. Dar nici n'a mai trecut călător în ziua aceia pe la fântână. Inserat s'a întors și fratele Natanail spre schit la Codreni cu copilul care mesteca de foame un susai or o frunză grasă de lobodă.

De n'ar fi fost cei doi bumbi de aur, mărturie a întâmplărilor, nici un frate or călugăr n'ar fi crezut nimic din vorbele lui Natanail și ale băiatului.

Ceata de Turci întovărășind rădvane poleite?! Doamna

țarei scoborând plânsă lângă fântâna, care nu potolise până acum decât setea ciobanilor, căraușilor și — mai arar — slujbașilor domnești adunători de biruri.

E adevărat că nu de mulți ani în urmă, ridicaseră iară Turcii pe Domn, Doamnă, domnițe și coconi. După multă vreme se întorseseră în țară numai două femei văduvite. Oare și acuma?..

S'au închinat la schit călugării mai mult în seara aceia și bătând nenumărate mătâanii au rostit: „Și încă ne rugăm pentru slăvitul domn Ștefan și doamna Păuna și coconii lor. Pentru sănătatea și mântuirea lor!“

Și bumbii — c'un lănțugel subțire — i-au atârnat la icoana Maicei Domnului.

Din ziua accia s'a schimbat tot rostul vieții fratelui Natanail. Avea în suflet — ca o lumină — chipul frumos zămislit de el, făgăduiala unei nelămurite răsplăți și ruga or porunca unei așteptări.

Dacă pornea acum din zori spre fântâna de la răscruce, nu milostivirea oamenilor îl mâna așa grăbit. Gândea să fie acolo, s'o aștepte, să-i iasă în cale, când o auzi iar tropot de cai și scârțitul rădvanului, din care are să coboare la întoarcere voioasă și nu plânsă.

Și povestea tuturor cari stau s'asculte, întâmplarea asta singură și minunată din toată viața lui. Cum Păuna Doamna a scoborât și a plâns aici lângă fântână. Și s'a rugat de el, și mâna i-a sărutat, și i-a lepădat în palma lui bumbii de aur de la vesmânt. Și cei ce nu cred n'au decât să meargă să vadă la schit spânzurând la icoană bumbii. Și la întoarcere are să răsplătească pe cei cari s'au rugat pentru dânsa.

La început erau mulți cari ascultau minunați pe fratele Natanail. Și mulți se duceau chiar la schit să vadă și s'atingă ca pe moaște bumbii cei de aur.

Apoi a trecut multă vreme. Oamenii și-au văzut de alte treburi. Natanail singur trăia numai pentru gândul și grija asta. Nu-și afla astâmpăr, când troenile iarna nu-l lăsau să meargă spre fântână. De cum se bătătorea însă cărare, n'avea alt gând de cât s'ajungă acolo, să aștepte întoarcerea Doamnei și să mai spună drumeților minunata poveste.

Dar puțini mai stăteau acum s'asculte. Unii dădeau

numai din cap și de milă poate nu-i spuneau lui Natanail, că în țară de mult e domnie nouă, că Vodă atuncea a fost ucis de Turci, și Doamna pe care o așteaptă e o vădană îmbătrânită și pribeagă prin străini.

Dar poate că și de i s'ar fi spus, n'ar fi putut crede și înțelege. Peste chipurile din icoane pot trece sutele de ani fără să le schimbe. Și neschimbată icoană plămuisse el din nevăzutul chip al Doamnei.

Călugării îl lăsau într'ale lui. Zorit se ducea acum zilnic la fântâna, de unde seara, întristat, aducea numai pomeni.

Și așa trecură veri, apoi erii veniră și trecură. Cine a stat să le mai numere!. Numai că alt copil duce acum pe Natanail de mână. Celălalt — om întreg acum — lucra mai mult în jurul schitului. Și iar se scurse nemăsurată vremea. Și cestălalt copil se înalță și el om, în timp ce Natanail tot mai îmbătrânit și gârbov trăește pentru că Dumnezeu, se vede, îi dăruiește zile, ca statornic s'aștepte. Dar ursuz nu mai cânta drumeților

cerșindu-le pomană, nici nu mai încearcă să le povestească minunata lui întâmplare. Și-o păstrează par'că zgârcit numai lui alături de chipul pururi neschimbat.

Tresare încă ori de câte ori urechea lui bătrână îi aduce de pe drum zgomot de pași de călăreți și scârțait de roți. Oare nimeni nu i-a spus, că de mult Păuna Doamna s'a stins de cruda boală în cetatea Brașovului?. Nestrămutat în nădejdea cărei răsplăți se târăște tot mai greu și mai mult singur până la locul unde i-a auzit o singură dată plânsul și glasul?. Acolo l'au găsit într'o înserare drumeții țeapăn lângă fântâna căreia Fântâna Doamnei i se spunea de o vreme. Și cu încetul, sat mare s'a întocmit în jur.

Lucretia Petrescu

C I M I T I R U L

Azi noapte, liliicii au înflorit și iată
Că veselă grădină acum e cimitirul!
Miresmele și vântul și liniștea mă'nbată
Curând o să'nflorească pe cruci și trandafirul.

Mă odihnesc pe-o piatră și'n sufletul meu crește
Adâncă armonie a păcii viitoare
Și dintre flori, pe lespezi, abia se mai citește:
„Să-i fie dulce somnul și visele ușoare“.

Târziu, când cu părere de rău mă'ndrept spre poartă.
Odihna cadențată din sufletu-mi se curmă.
Cetatea cea de piatră și fier îmi pare moartă
Și-adevărată viață par'c'a rămas în urmă.

Gh. Tules

T E R Ţ I N E L E D U N Ă R I I

Marte. Vânt. Talazuri bat rebele
Un caic purtat de-arhaice vintrele.
O, caicele copilăriei mele!..

Da. Copilăria mea s'a scurs aice...
Par'c'aștept și-acum să se ridice
Ancora și pânzele de la caice.

Și plecau caicele cu cereale
Și se 'ntorceau greoaie de la vale
Cu smochine, rodii, chitre, portocale.

Albele fantome! Noi copiii stam
Ore'ntregi pe țărmuri și le urmăream
Cu privirea, până nu le mai vedeam...

Și păreau că din ostroave ies, buclate,
Când pe dealuri, când pe ceruri proiectate
Visurile Dunării, de mult uitate...

Ion Popuș

ANCHETELE NOASTRE

De vorbă cu d. Ion Marin Sadoveanu

1. Ce credeți despre situația teatrului de azi, în general, și în special în legătură cu mișcarea teatrală de la noi?

Cred că, mai întâi, pentru întreaga discuție ne-ar putea folosi o precizie și anume: înlocuirea cuvântului „teatru“ cu acela de „spectacol“.

Intr'adevăr „teatru“ — care propune o bază de serioasă creațiune artistică, ce nu e altceva decât drama însăși — se stinge. În locul său se așează „spectacolul“, adică desfătarea unui public prin o producție neorganizată ca un întreg, producție foarte variată ca ritm și cuprins.

În practicarea și impunerea acestui spectacol, astăzi se întâlnesc două lumi puternice, care indiferent de unde au pornit (și în cazul de față au pornit dela concepții perfect contrarii) se unesc pe acest tărîm. Aceste două lumi, între influențele cărora oscilează spectacolul european, sunt: America și Rusia.

Ele au mai mult decât un punct de asemănare. Nu este locul aci a le amănunți. Însemnăm numai, o preferință comună pentru un anumit «gigantic» naiv și pentru spectacolul nedogmatic și fără o strânsă organizare interioară.

Astfel, din America vine tot mai amplu music-hall-ul, cu numere disparate, cu „girls“-uri — simple producțiuni rit-

mate, în care muzica se asociază gestului neindividualizat și în serie — și mai rar skatch-uri (scene izolate), după cum din Rusia vine acrobatismul scenic, în permanență modificat, împins până la exces, cu punct de plecare din acea idee de biomecanică a lui Meyerhold.

În afară de aceste producții, cari reprezintă limita extremă a celor două mentalități în spectacole, avem piesa americană, fără adâncimi fără psihologie, lucrată numai în evenimente și senzațional și piesa sovietică întredusută de tendințe politice și puncte de program social.

Acestor două puternice influențe, trebuie adăugat Cinematograful și mai ales cel sonor din ultima vreme, care singur răscoste și anihilează vechiul teatru european, cât celelate două înrîuriri, la un loc. Practic și amplu, aducând cu o prospechim necunoscută teatrului,

natura, și mai ales, în această ciudată și paradoxală epocă a noastră, realizând tendințe contradictorii: analiză și viteză, cinematograful descompune fără proces intelectual, fără încordare, luând în setea generală de nou și de informație rolul unor uriașe tablouri murale de intuiție prin care de multe ori se filtrează emoția.

Cred că puterea și întinderea Cinematografului nu stă atât în îmbrățișarea unor elemente străine scenei, cât în posibilitățile sale tehnice. Astfel, pentru a nu cita decât una din foarte multe, acea viziune de mărire, de prim plan al unui obiect, al unui detaliu: floare, mână, cristal, armă, poate crea mentalitatea și preferințele unei epoci.

E ceva mai mult decât practicarea unei arte, e o atitudine, e o modă care servește curiozitatea și un anumit spirit pe care teatrul nu le mai are.

Isbânda neîncetată a mașinei în toate domeniile care creiază o mentalitate generală de isbândă nelimitată asupra tuturor tainelor lumii înconjurătoare, se amestecă sub forma unui substrat obscur cu mediocra emoție estetică pe care o dă cinematograful pentru a da un tot căutat și învingător.

În vârtejul acestor puteri nouă tot mai apropiate de ritmul vremurilor, teatrul rămâne un instrument mult mai greoi, mult mai complicat, făcând în Europa încercări și echilibrice pe toate genurile sale moștenite dintr'o veche tradiție pentru a se menține.

După cum cred în viitoarele prefaceri posibile în toate domeniile a tuturor supraconstrucțiilor, dar nu cred în alterarea însăși a bazelor vechii noastre culturi europene, tot astfel, în lupta dintre teatru și cinematograf, văd posibile înfrângeri trecătoare ale teatrului, modificări infinite, ale formulelor lui, dar niciodată nu-mi închipui dărâmarea așezămintelor milenare pe care e construit.

Întrucât privește aceeași problemă, privită din punctul nostru de vedere, astăzi — mai ales — cred că ni se

aplică și nouă aceleași judecăți. Teatrul, astăzi, în țara românească, trece printr'o înspăimântătoare criză.

Aceasta nu însemnează că el trebuie părăsit nici de stat și nici de inițiativa particulară. Și cu atât mai mult cu cât teatrul, la noi, nu răspunde numai unor necesități estetice, dar poate — și trebuie să fie — un foarte însemnat instrument cultural.

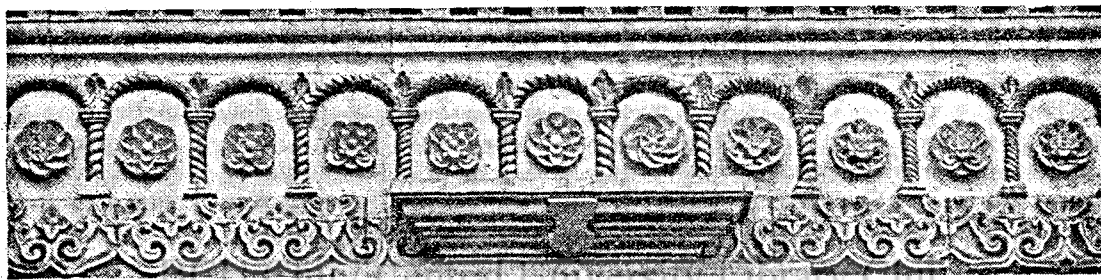
Cred că nu este nimic mai exact decât împărțirea popoarelor după importanța pe care o dau în sânul lor teatrului, în popoare cu teatrul-distrație (aproape toate popoarele latine printre care ne numărăm) și popoare cu teatru festiv, solemn, social și cultural, grupa popoarelor germane.

Dacă întodeauna, în atât de tânăra noastră viață de popor cu teatru ne-am manifestat ca public înclinați spre teatrul distracției și astăzi mai mult ca niciodată, aceasta nu însemnează că până acum câți-va ani nu am avut selecționat din publicul mare un public mai mic care-a primit teatrul cu o concentrată și aplicată seriozitate.

El era format exclusiv de tineretul pe cale de cristalizare într'o mijlocie de cultură generală, și intelectuali cu interese pentru o tradiție culturală.

Semnul rău al vremii de astăzi este că acest public restrâns e pe cale să dispară, chemat fie de preocupările spectaculoase și goale ale marelui public, fie de o răuînțeleasă și excesivă viață de întreceri sportive care în voga cultului fizic de astăzi e menit ca orice lucru la modă să depășească măsura și să nu lase timp pentru necesara dospire sufletească!

Deaceia cred că dacă pentru clipa de față, care — poate — nu va ține mult, partida este oarecum pierdută pentru teatrul adevărat; teatrele de stat și de rosturi serioase în afară de eforturi de menținere la un anumit nivel general, trebuie să-și îndrepte toate puterile lor pentru a chema înspre ele, pentru a recâștiga acest public restrâns de forțe tinere ce-și caută tiparele sufletești cărora poate să le dea modelajul traic și armonic al unei limpezi și vechi culturi europene.

E M I N E S C U

Poezia lui de interior și intimitate

Caracteristica de căpetenie a poeziei eminesciene, o formează gândul filosofic substanțial care șerpuește puternic în cele mai bune bucăți și pulberea caldă a unui lirism foarte adesea de proveniență erotică.

Meditația filosofică și ideologia i-au oferit lui Eminescu un câmp vast și fecund de realizare. De aci Epigonii, Rugăciunea unui Dac, Împărat și Proletar, Scrierile, Luceafărul, Glossa, — tot atâtea poeme în care concepția și sistematica abundă și ridică versul pe un plan de desbatere superioară. Prin aceasta Eminescu, și-a defrișat posibilități sigure de valabilitate și înțelegere generală și permanentă: poezia lui a atacat probleme capitale, palpitate și comprehensibile oricând și oriunde, din cauza fericitei închegări artistice. Desigur, construcția lui spirituală înzestrată cu apetit profund pentru anvergură, pentru chestiuni în mare și fundamentale sufletului uman, — i-a determinat mult acest fel de creație. Nu se poate însă tăgădui că și epoca literară între hotarele căreia a activat, i-a promovat această particularitate; romantismul a fost doar vibrant preocupat de întrebări de stil grandios, frământat de gânduri și concepte absolute.

Celălalt revers, de muzical și cuceritor lirism împletit cu o apreciabilă doză erotică — a ajutat pe Eminescu să capteze mai repede și mai atent, publicul; totuși, doza aceasta de sentimentală erotică din atâtea romanțe, e și partea cea mai caducă din opera marelui poet român.

Obosit însă par'că uneori de înălțimi, de o continuă și istovitoare tenziune, Eminescu coboară câteodată și printre cele mai pământeste, poposește printre elemente mai mărunte, într'o atmosferă îmbibată mai puțin de preocupări vaste și chinuitoare, dar mai caldă, pulsând mai accentuat de omenesc și prietenie.

Dela strofele din «Mortua est» publicate la 1 Martie 1871 în „Convorbiri Literare“

*Dar poate... O! capu-mi pustiu cu furtune,
Gândirile-mi rele sugrum cele bune
Când sorii se sting și stelele pică
Imi vine a crede că toate-s nimică.*

*Se poate ca bolta de sus să se spargă,
Să cadă nimicul cu noaptea lui largă,
Să vad cerul negru că lumile-și cerue
Ca prăzi trecătoare a morții eterne.*

Eminescu trece imediat la versurile molatice și împă-

enjinoare din «Noaptea», tipărită la 15 Iunie 1871, în aceeași revistă:

*Noaptea potolii și vânător arde focul în cămin.
Intr'un colț pe o sofă roșă eu în fața lui privesc,
Pân'ce mintea îmi adoarme, pân'ce genele-mi clipeșc;
Lumânarea-i stinsă'n casă... somnu-i cald, molatic, lin.*

Așa dar, de acolo de unde bate rece vântul nordic și dezolant -- de multe ori -- al meditației și neliniștii metafizice, poetul întârzie o clipă în lumea noastră minusculă, dar tocmai de aceia mai înviorătoare, mai familiară.

S'a trecut nesubliniat acest aspect al poeticeii eminesciene: de interior, de intimitate.

Evident, nu romantismul avea să favorizeze desvoltarea unor asemenea teme. Poezia lucrurilor mici, a împletirii sufletului uman cu elementele comune și cotidiene în mijlocul cărora trăim, poezia brumată de duioșie și mister uneori, a colțului intim în care îți torci zilnic firul vieții și gândului tău obișnuit și mic poate, dar nu mai puțin interesant și bogat în surprize -- avea să înflorească îmbelșugată și sugestivă odată cu simbolismul, în realizările lui pozitive, și cu poezii fanteziști, francezi.

Posedă și Eminescu din această notă; și ea nu este mai puțin încheată estetică și captivantă. Dar mai ales aruncă un fascicul util de lumină, în cunoașterea procesului de creație a poetului și a concepției lui filosofice fundamentale.

Cum am spus, ostenit parcă de culmi și probleme, Eminescu se scufundă în apa calmă și odihnitoare a apropiierilor omenești, a lumii mai terestre și mai calde -- și din acest contact izvorăște poezia abia șoptită, dar insinuant de ispititoare prin muzicalitate și atmosferă, din: Noaptea, Singurătate, Departate sunt de tine, Pe aceiaș ulicioară, Afară-i toamnă, -- Stau în cerdacul tău (sonet) -- și din alte câteva versuri din diferite poeme.

Acest caracter de intimitate, de interior, ni-l redă pe Eminescu mai familiar, mai amical, mai umanizat oarecum.

Demn de remarcat e însă faptul că la temelia acestor poezii, găsim net, un sentiment de solitudine adâncă.

Poetul, în această lume microcosmică, încearcă tare senzația de singurătate absolută, de pustiu copleșitor. Să nu fie el clădit pentru această lume sau componentele ei propriice atătora, lui să-i procure tocmai sentimentul că pentru o valoare nu există decât rece admirație și deșert mohorât? În orice caz, ceiace Eminescu avea să concretizeze ideologic și în proporții vaste în „Luceafărul“ -- incapacitatea de adaptare a unui prototip superior și legea dură de neînțelegere a acestui prototip în mediul nostru, -- (motiv de altfel prin excelență romantic) în versurile pomenite se degajează pur sugestiv, pur efectiv.

În „Noaptea...“, după prima strofă de creionare a unui interior obscur mângâiat misterios doar de sobă -- poetul evocă imediat apariția femeii iubite, tocmai pentru a-și popula izolarea. În „Singurătate“ decorul întreg e regizat numai în vederea stărnirii impresiei totale de

singurătate profundă; iar catrenele abundă în senzații auditive, tocmai pentru sesizarea parcă materială a acestei solitudini și a liniștii pustiitoare de care e îmbibată:

*Cu perdelele lăsate În odaie prin unghere
Sed la masa mea de brad: S'a țesut pânjeniiș,
Focul pâlpe în sobă, Și prin cărțile în vrafuri
Iară eu pe gânduri cad. Umblă soarecii furiiș.*

.....
*In această dulce pace
Imi ridic privirea 'n pod
Și ascult cum învelișul
Dela cărți ei mi le rod.*

Către final, când culminarea sigurătății e plasticizată prin «a târziu când arde lampa», deci după nopți lungi și albe de veghe -- poetul copleșit își cheamă pe cineva, își cheamă tovarășa dragă, pentru alungarea frigului acestei izolări:

*Câte-odată... prea arare... Este Ea. Deșarta casă
A târziu când arde lampa, Dintr'odată-mi pare plină,
Inima din loc îmi sare In privazu negru-al vieți-mi
Când aud că sună clampa... E-o icoană de lumină.*

Acelaș sentiment deci de singurătate, din care cauză nevoia de a apela pe cineva alături.

Dar atmosfera grea, de tristețe de toamnă pustie și singurătate gravă, din cunoscutul sonet „Afară-i toamnă“?

*Afară-i toamnă, frunză 'mprăștiată;
Iar vântul svârle 'n geamuri grele picuri;
Ci tu citești scrisori din roase plicuri
Și într'un ceas gândești la viața toată.*

*Pierzându-ți timpul tău cu dulci nimicuri,
N'ai vrea ca nime 'n ușa ta să bată...
Dar și mai bine-i când afară-i sloată,
Să stai visând la foc, de somn să picuri.*

*Și eu astfel mă uit din pat pe gânduri,
Visez la basmul vechi al zânei Dochii,
In juru-mi ceața crește rânduri, rânduri;*

*Deodată aud foșnirea unei rochii,
Un moale pas, abia atins de scânduri;
Iar mâni subțiri și reci mi-acoper ochii.*

E curios, că poetul după ce declară: „n'ai vrea ca nime 'n ușa ta să bată“, visând lângă foc, aude totuși brusc foșnirea unei rochii și un pas moale abia atins de scânduri...

Singurătatea apăsătoare a interiorului e nimicită; din adâncuri de necesitate cruntă, poetul plămuește pe aceea care să-i fie de urât, să-i alunge pustiul și spleenul, -- și-o aduce cu forța, dacă nu a realității implacabile, cel puțin a fanteziei creatoare.

Și astfel aspectul acesta de intimitate și interior, -- evidențiază încă odată acelaș gând de negație în fața vieții și inevitabil și consecvent aceiaș tristețe tulburătoare, caracteristice poeziei lui Eminescu.

T. Păunescu-Elmu.

C R O N I C A

„ULIȚA DESMĂȚULUI“

Sub acest titlu, d. C. Kirițescu profesor, pedagog, om de litere și membru în comisia de cenzură a filmelor, a scris un răscolitor articol de conștiință, care trebuie să oprească atenția conducătorilor oficiali asupra unei imense primejdii sociale, înfățișată cetitorilor cu artă și cu forță sugestivă.

D. Kirițescu zugrăvește, crud și turburător, ca pe o uliță a desmățului, ulița cu lumină roșie a marilor cinematografe centrale, bulevardul cu nume regal evocator de poezie și de domnească cuviință, dintre Calea Victoriei și îngusta stradă a Brezoiului.

În această uliță a desmățului, felinarul roșu al prostituției patriarhale e înlocuit, spune d. Kirițescu cu lămpile Tungstam. Este pe această stradă o expoziție indecentă de afișe senzuale cu imagini de corupție cari afățâ trecătorii: școlarii și școlărițele, fetele și adolescenții, femeile și bărbații, orașul care se mișcă. Afișul, vițios cugetat, desprinde satanic din desfășurarea aventurii de film momentul senzual cel mai afățător: corpuri goale, rostogoliri de voluptate, sărutări incremenite, îmbrățișeri și atitudini, cari în poză statică excită toată ființa drumețului ori cât de severă ar fi educația și ținuta inimei și a spiritului său.

Reclamele acestor vitrine răstoarnă tot efortul educativ al școlii. Pedagogia colegiului școlar e sfărâmată de pedagogia de seducție a străzii. Inocența școlii e strivită de indecența străzii. Râvna și sfâșierea de inimă a educatorilor sunt anihilate de vârtejul de depravare al uliții.

Ceia ce zidește școala, sfărâmă ulița, vitrina, scena teatrului trivial, cabaretul de desfrâu, revistele cu imagini senzuale, publicațiile cercurilor nudiste, arta de corupție și falenele de la guri de coridoare suspecte.

Strada biruie. În mediul ei creat de desfrâu traficanților de vițiu, sufletul casei și al școlii se pierde.

Strada afățâ, preschimbată, ridică roșafa pudoarei, dă curaj, aprinde și strică.

În promiscuitatea ei, inocența se pervertește.

Sunt uliți pe care ți-i rușine să treci. Depravarea se plimbă pofind. Ce este această stradă a Academiei în care trecătoarea onestă se confundă noaptea cu femeia de perdiție?

Atât cât ulița desmățului trăește liberă sub ochii îngăduitori sau închiși ai autorității orașenești și ai statului, școala noastră e în permanent faliment moral. Nu prin ea ci prin mediul care o strivește.

Nu există în țara asta nici o rigoare, pentru desmățul uliței în care ne pierdem. Nu există nici o rigoare pentru tot ce taie silița educativă a școlii.

Un kiosk de ziare este o etalare de nuduri, de pornografii și de editură străină.

Un vânzător de cotidiane și perodice a desfăcut într-o singură zi 78 de exemplare dintr-un număr al unei reviste germane de nuduri.

„Păpușa și paiata” piesă de excitare a făcut serie, în vreme ce „Molima” și altă dramă țărănească au căzut.

Cutare editură de trafic scriitoresc umple țara cu romane senzuale.

Și o carte bună nu se citește. Ea rămâne ca o Cenușoacă sub pornografia colorată a revistelor de senzație.

Este această criză a sufletului prefăcut de propagandele desfrăului mult mai acută de cât criza economică și politică a țării. Ea cere o excesivă vigilență, tot efortul statului și al societății, severitate intensă, frână și neingăduire.

Ne-ar trebui o poliție a moralității: sfâșierea reclamelor libidinoase, cenzura se-

kind nici alte piese ale lui Hasenklewier.

Orașul didacției, ale Reformei și al marilor eforturi pentru pace ar putea să ne orienteze în acțiunea educativă a societății noastre, caracterizată moral prin ulița roșie a desmățului.

SIHASTRUL DIN ESTONIA

Acum 25 ani a apărut prima poezie a unui tânăr poet, care a devenit mai târziu Igor Severianin.

Atunci poetul d'abîa se întorsese din liniștita peninsula Kvantung. Peste câteva zile, după întoarcerea lui, furia războiului ruso-japonez s'a deslănțuit exact în acele locuri, unde mai înainte Igor visă de dimineață până noaptea, într'un decor exotic.

El a fost primul poet care a îndrăsnit să se declare pe față adeptul lui Marinetti.

În anul 1913 a devenit celebru. Feodor Sologub scriă că poezia lui Igor Severianin este într'adevăr „o bucurie neașteptată în ceața sură a zilelor de nord”.

Gloria poetului a fost recunoscută, iar despre talentul lui s'a scris mult. Poeziile lui Igor Severianin sunt traduse în multe limbi și sunt transpuse în muzică de către Rahmaninov, Kelberg, Svetlanov, Arhanghelski, Dembski și alții.

Smirnov cântă „Graziosa” cu muzica lui Marc Iakobson. Însă mai bine decât toți, poetul însuși povestește despre gloria sa în volumele publicate până acum. Și ne va mai povesti — deoarece pregătește pentru tipar un volum de poezii scrise între 1922—1930, un roman în versuri „Lugne”, o carte în proză „Primăveri adormite”, și câteva schițe din viața scriitorilor, poezilor și compozitorilor, sub titlul de „Portrete”.

* * *

În Rusia, în 1918, rațiunea a fost înlocuită cu instinctul, iar instinctul, după cum se știe, contribuie la dezvoltarea uei: „Văr urâm, fiindcă trăiți omeneste, fiindcă sunteți curați, și nu știți ce-i minciuna”.

Aceasta a fost lozincă noilor stăpâni, cari s'au grăbit să crezeze dintr'o ceată de ocași o castă cu mult mai privelegiată, decât cea a nobililor.

Toată lumea trebuia să gândească la fel cu cei ignoranți, nimeni nu putea să exprime o idee, ce depășea mentalitatea unei brute alcoolizate.

Și scriitorii au plecat, neputând accepta sugrumarea personalității și gândirii independente.

Într'o scrisoare din sihăstria lui estonă, Igor Severianin scrie:

— „Ei mă consideră mort. Însă eu simt că talentul meu se află în plină înflorire. Și aceasta se petrece într'un mediu de indiferență, răutate și descurajare. Trăim fără cărți, fără muzică, fără oameni, fără bani.”

Iar la urmă o mică notiță ironică și tragică: „Da. Anul acesta se vor împlini 25 de ani de când am început activitatea mea literară.”

Bosforul

Pictură de Luki Galaction

veră a filmului, a cărții, a artei și a ori căruia spectacol public.

Nu ne-ar strica excesiva moralitate a Genevei unde autorii de cărți sunt chemați în judecată pentru greșeli în legătură cu această problemă a moralității.

Acu doi sau trei ani anunțându-se reprezentarea piesei franțuzești „La verité toute nue” cenzura austeră a Genevei n'a încuviințat acest titlu. Aceiași cenzură a lipit benzi de hârtie peste afișul unei alte piese „Une femme dans un lit”.

În Geneva care a făcut din Gil Blas romanul cel mai imoral al lumii s'a interzis vinderea revistelor franțuzești „Le Rêve” și „La vie parisienne” iar teatru Riviera n'a putut reprezenta „Lulu” a lui Wede-

Acest jubileu îl voi sărbători astfel: neavând alte haine, îmi voi pune smokingul, ca să nu-l mai scot până la moarte”.

Și cu toate acestea poetul scrie, fără să țină seama de in'unicul și mizeriile ce-l înconjoară, scrie cum a scris Cervantes în captivitate, Oscar Wilde în închisoare, cum au scris atâția oameni mari, victime pre-judecăților și regimurilor sălbatice.

*Inaripat
Sufletul era,
Și fără aripi
Corpul se sbătea.*

*Și dela păsări
Corpul a furat
Aripi svelte
Dărz a încercat*

*Să zboare'n sus
Invins s'a prăbușit
Nu mai putea
Cu groază a simțit*

*Inaripat
Corpul se sbătea
Dar fără aripi
Sufletul era.*

S. B.

GANDURI DE ORIENTARE IN MIȘCAREA CULTURALĂ

Când în cadrul hotarelor românești minoritățile politice se organizează și se întăresc cultural, stabilind nedesfăcute legături cu țările de cari atârnă ca popoare, învățătorilor și cărturarilor noștri li se impun îndârjite lupte și silințe pentru o ridicare a nivelului vieții românești.

Pentru că „salut e țara“ datorită slujitorilor lui e să-l faci primitor de toate darurile și binefacerile culturii.

Unealta de acțiune în mișcările de cultură de la noi trebuie să fie acum la începutul lor *cuvântul*. Cu acest cuvânt se vor forma convingeri și se va crea buna dispoziție pentru cultură. Nouă aceasta ne trebuie. Din cuvântul cald al misionarului trebuie să vină, acum, la începutul mișcărilor de cultură, toată deslușirea și lumina.

Din acest cuvânt al omului sincer au venit în toate timpurile religiile, reformele, răscolirile și prefacerile.

Acțiunea noastră culturală nu trebuie să piardă din vedere că omul de azi nu mai trăiește izolat și că viața lui are deja la dispoziție posibilități superioare și moderne. Viața noastră de popor rustic trebuie pusă în acord cu viața lumii înaintate, cu civilizația ei. Această acordare să nu devieze însă de la linia istorică și firească a desvoltării noastre.

Ne trebuie elaborată cultura publică, acea cultură care să ne dea omogenitatea socială necesară unei vieți spirituale proprii. Fără această cultură societatea nu e un organism, ci o simplă aglomerare de celule, un polip uman.

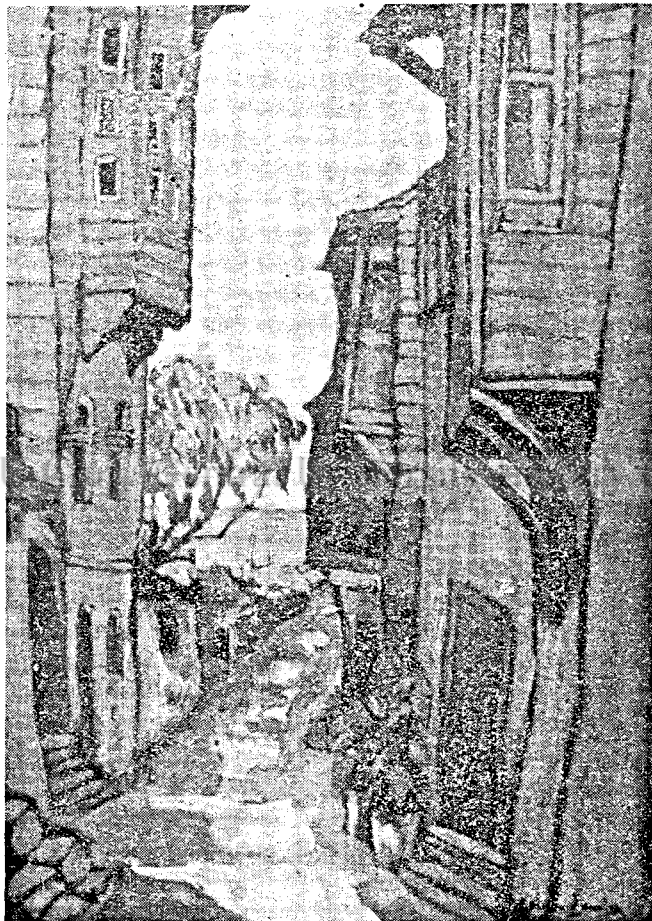
Noi credem că Evanghelia e cartea cu care trebuie să înceapă cultura oricărui popor creștin. Englezii o primesc în mâinile lor de când sunt copii și citesc până când mor, fără comentariile cărturarilor pe școală. Ea direcționează acolo viața,

face aer și lumină. În opera de expensiune teritorială, englezii au lucrat mai mult cu Evanghelia de cât cu sabia. Spiritul cărții a creat civilizația și cultura peste barbaria și primitivitatea de aiurea. Unde Evanghelia pătrunde, pământul ce desfundă și se face floare.

La noi adevărul și poezia ei n'au putut pătrunde prin ritual. Trebuie să o ducem prin misionariat.

Noi nu prețuim organizațiile populare de cultură, — societăți, atenee, cămine, despărțăminte și reuniuni culturale — după activitatea lor abstractă ci după ceiace au isbutit să facă. Întâi după casa omului și apoi după cuviința, munca, judecata, liniștea și iubirea lui de carte și de frumos.

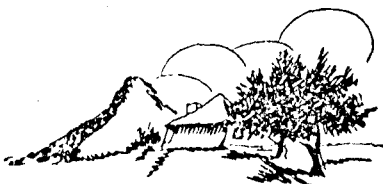
În mintea și deprinderea poporului, cultura lui nu trebuie să trăiască despărțită de viața lui zilnică.

Uliță în Sтамбуl Pictură de Luki Gaiaction

Trebuie o mare grijă ca acestei culturi a poporului să nu i se dea o înfățișare și un senz de lux, de petrecere în pierdere de vreme. El să nu socotească cultura și cartea ca pe ceva legate de o altă viață, o găteală a duhului, cum se împodobește Duminica pentru horă. Cultura să-l însoțească totdeauna și pretutindeni în viață.

Cultura n'are partid. E singurul mijloc prin care lumea învrăjbită se va putea împăca.

C U R I E R

■ Atena ridică o statuie lui Clemențeanu.

■ Belgia, dela 1 Februarie, a creat prin lege Institutul Național de Radiodifuziune. Legea impune o taxă de 60 fr. pentru aparatele cu lămpi și 20 fr. pentru cele cu galenă. Emisiunile se fac într'un spirit de riguroasă imparțialitate. Institutul a creat un jurnal vorbit și încuviințează organizmele politice să utilizeze în anumite cazuri și în anumite condițiuni, instalațiile oficiale. Aceste organizme sunt în număr de 6: socialiste, catolice, liberale și frontiste.

Institutul e condus de către un Consiliu de gestiune compus din 9 membrii: 3 catolici, 3 socialiști și 3 liberali prezidați de ministrul Poștelor, Telegrafelor și Telefoanelor.

Institutul are o direcție muzicală și una literară cu conferințări de marcă și cu emisiuni de un profund interes educativ și cultural pentru toată populația Belgiei.

■ Paul Valéry este pentru interesul de vot al femeii. „Nu se poate pleda, spune poetul, nici pentru inferioritatea morală a femeii nici pentru cea fizică. Maternitatea apoi îi conferă o superioritate socială.

Noi credem că însușirile ei trebuie folosite integral în ciutarea casei ei, iar nu în cea politică.

O mamă desprinsă de lângă copiii și casa e o primejdie socială. Desagregarea vieții familiare vine dela aceste ambiții de faimă socială.

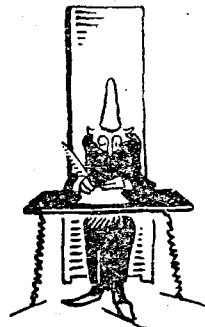
■ Autorii dramatici sovietici sunt acuzați că evită în piesele lor roluri feminine. Un singur autor dramatic, Gilebov a scris o piesă al cărui personaj principal e o femeie. Autorii au fost condamnați moral să scrie în cursul unui an o piesă cel puțin, în care rolul principal să fie jucat de o femeie.

■ Anul viitor se va ține la Stockholm un congres al artelor populare. În ce alt loc s'ar putea ține un congres al folklorului plastic și literar de cât în Stockholm al cărei Skansen rezumă pe o bucată de pământ Suedia toată cu sufletul și cu arta țăranilor ei.

■ O statistică care ne interesează: În Cehoslovacia s'au rulat anul trecut 2070 de filme în lungime totală de 1.797.547 metri. Dintre aceste 545 sonore și 356 mute. Filmele industriale, numeric, au mers în progresie: tot așa și filmele sportive. Filmele educative și de actualitate au avut de asemenea succes.

Țara de producție care a importat mai mult a fost America. Cehoslovacia a produs 293 de filme. În cea ce privește cenzura ea a respins 68 de filme și a interzis reprezentarea a 843 de filme pentru tinerime.

■ Societatea română de Radiodifuziune a sărbătorit prin conferințe și lecturi, 75 de ani dela moartea lui Henrik Heine.

PICTORUL S. MÜTZNER

Femea necăjită

Desen de Mützner

Un pictor care a expus cu succes acum cinsprezece ani la New-York — un elev al marelui Claude Monet — părinte al picturii impresioniste — iată cine e tăcutul și singuraticul S. Mützner — cunoscut nouă prin acea expoziție în care înfățișa o Japonie albastră de vis, în fragedă lumină. Pe urmă, drumurile picturale ale artistului au înaintat când spre zările de argint ale coastei mexicane, când spre coasta de aramă a Marocului, și pe urmă spre râpile de lavă ale Siciliei, iar mai de curând în Balcic unde s'a lăsat ispitit de pomii înfloriți ca o lumină roză ce se oglindește în mătasa transparentă a mării.

Iar fi fost ușor lui Mützner să schimbe din an în an maniera. Să uimească pe nepricepători cu ultima modă maimuțită și, mai ales, să își ia aere îngâmfate debitând cu seriozitate bazaconii grase. Asemenea succese eftine sunt azi o marfă curentă.

Dar se vede că în modestia lui artistul a răvnit la mai mult decât un succes trecător. Toate drumurile lui au mers în spre lumină și această înstreinare de așa zisul

mediu artistic de la noi — l'au păstrat pentru scânteietoarele lanuri de grâu copt, pentru lumina jucătoare de pe florile mari și albe, pentru acei pomi înfloriți atât de senin — și pentru toate acele clipe în care pământul și cerul în pânjenis de raze își tremură cu nestatornicie fugară, veșnica frumusețe.

Fiindcă în artă rămâne numai ceea ce aduce fie-care personal, și nici decum ceea ce e imitat cu trufie, însemnăm în câte-va rânduri darul pe care îl poartă pictura lui Mützner.

Munca lui conștiințioasă izbutește să elibereze în fiecare lucrare palpări de lumină, vâpâi de flacără și limpezi străvezimi.

Niciodată pânzele lui nu ni se înfățișază ca acele mușamale pretențioase și înbăcsite în greoaie păclă vâscoasă — un tablou de Mützner izbutește să fie înto-deauna un joc armonios de culori.

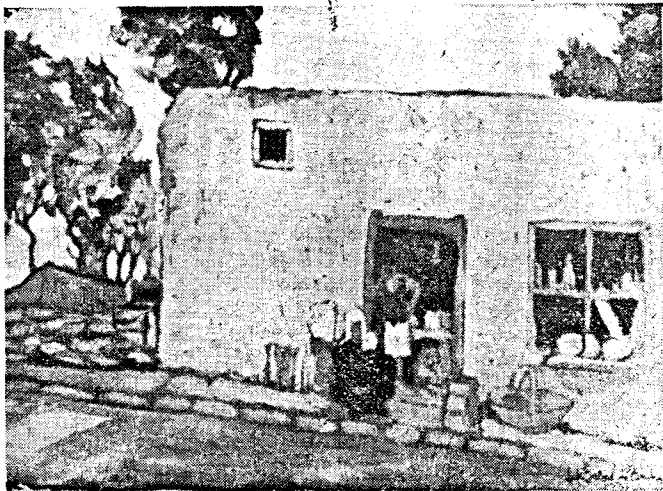
Trăinici, artei nu o au decât asemenea lucrări. Experiența lui Renoir a dovedit că singure aceste jocuri de culoare își pot păstra în vreme frăgezimea, ba încă și-o

preschimbă în misterioasă frumusețe, pe când toată pictura îmbăcsită își mucezește tonurile și își capătă astfel singură pe-deapsa pentru deșerta ei vâlvă.

De alt ori care ar fi modele noi în pictură, e bine să nu uităm că arta e una singură din toate veacurile — și ea nu își culege adevărul din teorii ci din viața muncită cu suflet și înțelegere în lumina naturii.

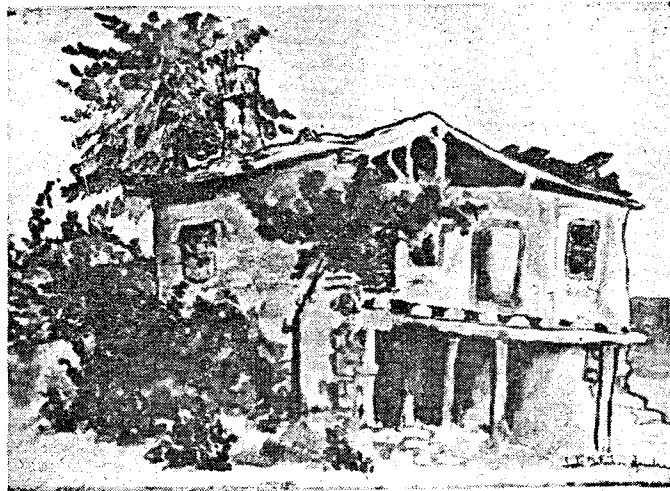
Drumurile lui Mützner nu vor fi ră-tăciri. Paleta lui a prins aur din soare și argint din lună.

gh. D. mugur

Casa lui Tewfic. Mangalia

Pictură de Luki Galaction

Casă din Mangalia veche

Pictură de Luki Galaction

L U K I G A L A C T I O N - Z A M B R A

Luki Galaction-Zambra aduce în pictura de azi nu numai un talent tânăr ci și o sensibilitate originală. În lucrările sale svâcneasc și sbucnesc, ca din pământurile sălbatice, seve și puteri noi. Luki Galaction-Zambra știe să vadă pictural și să mînuie un penel cu vopsele fragede. Liniile curg și se înbină melodic. Culorile sînt vii și vibrante. Frunzele și-au păstrat pe pânze foșnirea. Ierburile, roua sau vestejirea. Pietrele mormintelor musulmane se odihnesc, uitate, în odihna veșnică. *Ulițele Sтамбулului* dorm goale și liniștite. *Maghernițele* au pleoapele obloanelor căzute de lene. *Copilul bălan* privește cu ochii mirați miracolul vieții. *Ioana d'Arc* ascultă în extaz poruncile glasului nevăzut. Cele trei trupuri, arămii și răscoapte ca piersicile verii, ale *panoului decorativ*, sînt nu

numai o ingenioasă și personală compoziție, dar și stâlpi de plecare pe un drum al decorativului, care va trebui urmat. Luki Galaction-Zambra stăpânește arta rară de a reda mișcarea și repaosul și de a imprima zugrăviturilor sale putere de sugesție.

Toate lucrările acestei tinere pictorițe sînt luminate și bucurate. Priveliștile din *Mangalia* și *Sтамбул* sînt edificatoare. Niciodată n'am văzut atîta soare într'un spațiu mai restrîns. Chiar cînd motivele sînt triste darul pictoriței le aurește. Peste pietrele funerare freamătă crengile de un verde-crud ale cipreșilor. Ulițele pustii și colibele sărăcăcioase sînt îmbrăcate în vestminte luminoase. Sub fața portretelor aleargă vijelioasă viața. Pictura D-nei Luki Galaction-Zambra e proaspătă și fragedă

ca o primăvară și total lipsită de întunecimi. Umbrele, atunci cînd se ivesc, sînt limpezi și străvezii.

Cele cîteva încercări de realizări mai ample afirmă un real simț al proporțiilor și o inteligență pricepere în compoziție.

De obicei expozițiile tinerilor supără prin influențele, uneori coplesitoare, ale diverșilor maeștri, nu totdeauna de calitate, sau prin neputința de a evada din clișeele în circulație. Pictorița aceasta a reușit, dela început, să fie, în tot ce crează, ea însăși, ceea ce în artă ni se pare a fi esențial.

Variația motivelor, noutatea culorii și tinerețea inspirației din actuala expoziție, o așează pe Luki Galaction-Zambra printre fruntașii generației noi. Rămîne de văzut dacă rîvna de lucru o va face să-l depășească.

Casa lui Luca Fierarul. Mangalia

Pictură de Luki Galaction

V I T R I N A

CĂRȚI VECHE DESPRE ȚARA NOASTRĂ

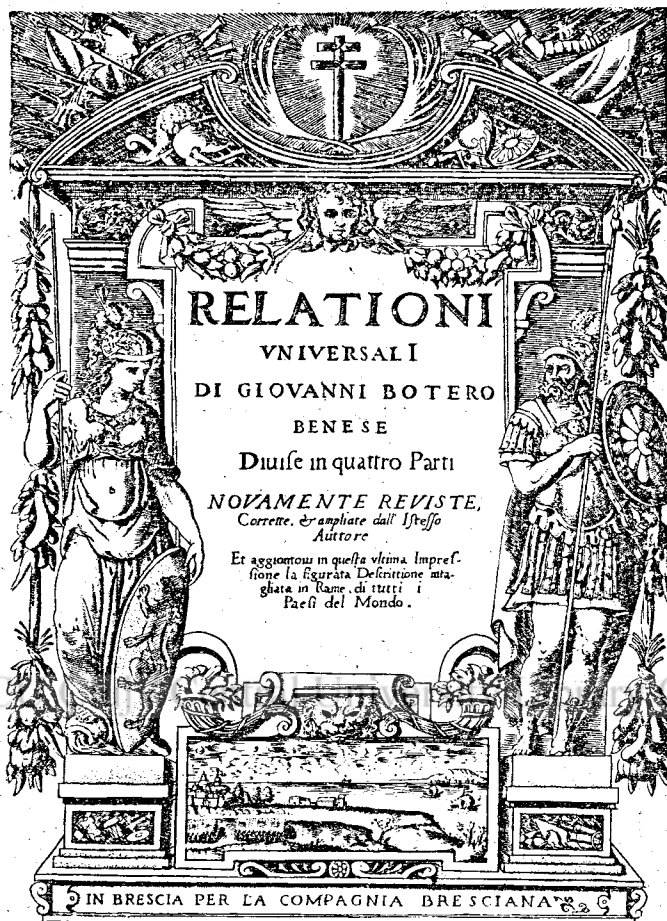
Giovanni Botero, cunoscutul scriitor italian s'a născut la 1540, în orașul Bene, în Piemont, și a intrat de tânăr în societatea jesiuitilor. Devenit secretar al lui Carlo Boromeo, a fost trimis cu o misiune diplomatică la Paris după care face lungi și numeroase călătorii pe cheltuiala Congregației «De propaganda Fide»; înapoiat în Italia, începe la 1591 să publice prima parte din celebra sa operă: «Relationi Universali» din care avea să mai apară, până la 1599, încă patru părți, cea de a cincea, rămânând inedită până la 1895. Moare, ca educator al fiilor principelui Carol Emanuel de Savoia, la Turin, în 1617, după ce mai dăduse la iveală, un tratat asupra cazurilor mării cetăților (1589), un opuscul: «De Sapientia Regis», două poeme în versuri și o lucrare mult gustată de contemporani: «Ragion di Stato» în care combătea faimosul «Principe» al lui Machiavel. Opera care i-a supraviețuit este însă «Relationi»; o lucrare unică în felul ei, adevărat tezaur de însemnări geografice, istorice și etnografice asupra tuturor țărilor din lume, însoțite de importante date economice și statistice care constituiesc o reală contribuțiune la origina doctrinelor de statistică și antropografie.

Trimes pe cheltuiala cunoscutei Congregațiuni «De propaganda Fide» Botero nu a vizitat absolut toate țările despre care vorbește în opera sa; acest lucru nu ar fi fost omeneste posibil în vremea aceea; el deține informațiunile sale și de la călătorii care l-au precedat ca și din numeroasele rapoarte pe care misionarii și ambasadorii le trimiteau din diferitele țări unde își exercitau menirea lor.

Nu este încă bine stabilit — deși asupra vieții și operei lui Botero, există o întreagă literatură — dacă el a fost într'adevăr prin Țara Românească. Unii bibliografi, cum a fost de pildă, regretatul Al. Sadi Ionescu, deduc din anumite pasaje privitoare la Valahia și Moldova, că Botero, a văzut cea ce descrie.

Fie că a văzut el însuși, fie că se servește de ochii altora, Botero este sever cu țărănul român pe care îl judecă ast-fel: «Are o fire schimbătoare și răzbuțoasă; este prieten cu cârciuma și cu lenea. Locuiește sărăcăcios în case de lemn și de pământ, vărute, acoperite cu stuful care se găsește în abundență.

Comerțul este, mai ales în Moldova, în mâna Armenilor,

Ovreurilor, Saxonilor, Ungurilor și Ragusanilor; el consistă în grâne și vinuri care se duc în Rusia și Polonia; piei de vacă,

o prețioasă descriere a luptelor purtate de Mihai Viteazul, alături de Sigismund Pathory, împotriva Turcilor.

Ediția originală a părut în 1598—99, la Brescia pe care o posedam și al cărui frontispiciu îl dăm aci, este un volum în quarto, de 23 file nenum. 536, 228, 268 și 112 pp. pentru fiecare parte a operei, afară de tablele de materii și conține 111 hărți, dintre care harta Transilvaniei după W. Lazius și harta Basarabiei.

Este o edițiune rară, care a fost prohibită în vremea ei din cauza unui pasaj din partea a doua a descrierii Franței, parte care a fost suprimată în edițiunile următoare.

Cartea lui Botero a dat prilej la numeroase studii straine, iar partea privitoare la noi a fost studiată de istoriografia noastră.

Transilvania. Hartă în „Relationi”

A. P. Pomescu Gilley

C A R T I Ș I R E V I S T E

D R A G O M I R N A
Roman de Victor Eftimiu

Dăruit cu posibilități literare, indiscutabil superioare acelor curent mărturisite, dar nevizând decât secundar un scop artistic, d. Victor Eftimiu reprezintă tipic cazul scriitorului care se subvalorizează: subordonând-o exclusiv considerentelor de ordin material, autorul „*Dragomirna*” nu urmărește niciodată bucuria pură a creației.

Cetindu-l, lectorul percepe mistuitoarea străduință a d-lui Eftimiu. Aceea de a place cu orice preț. De a provoca și tenta cât mai mult cetitorul. O carte a d-lui Eftimiu face parcă impresia unei perechi deghete noi: sonorizează pasul și adună instinctiv ochii trecătorilor.

Altceam decât estetic considerată, o astfel de literatură poate fi utilă. În primul rând prin aceea că atrage publicul spre librărie. Dar aceasta înseamnă la noi, un mers pe mușche de cuțit: încă insuficient format, gustul lectorului, odată prins în mreaja de sirena a cărților de acest fel, rămâne pentru todeauna firesc legat de ele.

D. Victor Eftimiu face astfel în literatura noastră, ceea ce s'ar putea numi „bucătărie românească”: în teatru, în vers ca și în proză, d-sa știe să adauge acele condimente care dau lucrărilor sale o savoare aparte, pe placul unui public, din netericire destul de numeros. Pe afiș sau în vitrină, numele său este, pentru spectacol sau volum, o atracție garantată: știința sa de a eși la rampă atunci când trebuie, chiar nechemat, cultivarea în poezie a unor motive de efect și priceperea de a introduce în nuvelă sau roman procedee care captează imediat, sunt numai câteva din artificile vastului său arsenal de seducție.

„*Dragomirna*”, noul roman, este, din acest punct de vedere, egal celorlalte cărți ale d-lui Eftimiu. Materialul este speculat cu priceperea rafinată a unui versat manufacturier literar. Organizat după o rețetă care nu poate da greș.

Poate că în momentul când scriam aceste rânduri, prima ediție a romanului să se fi epuizat. Și cu bună dreptate. Intră, dumneata, care n'ai fost până în prezent cetitor al d-lui Eftimiu, în librărie, uită-te distrat peste rafturi și deschide, ca să scapi de ochiul întrebător al vânzătorului, din întâmplare „*Dragomirna*”:

„Spre ziuă, boier lăncu Dragomir tresări în somn: i se părea că umblă cineva pe la fereastră din spre grădina, deasupra patului său. Intr'adevăr, deschizând numai un ochiu, bătrânul văzu două mâini mari zbărâind pe zăbretele mari de afară, apoi zgâlțâind cerceveaua. Fiindcă lemnul și fierul se importiveau, un pumn înmănușat cu zale, al războinicului de afară, sparse geamul; un braț înarmat cu un pumnal pătrunse prin deschizătură, mână se ridică repede, se coboră mai repede și, fiindcă Dragomir își trăsese capul — înfipse junghiul în perină. Omul în zale se șterse din lumină, lăsând în urma lui gaura geamului, fâdări de sticlă și unclă de moarte înfiptă la căpătâiul bătrânului.

„Galben, tremurând tot, cu părul vălătaie albă deasupra urechilor, boierul sări din pat, se trase în fundul odăii, cu spatele lipit de zid, așteptând. Ușa era bine zăvorâtă. Aștepta să vadă zăbretele smulse și, pe fereastră, înarmați cu arcuri și cu ghioage, aștepta să intre oștenii învestimânțați în fier împletit, cari îl urmăreau de sute de ani pe el și pe toți din neamul său, pândind prilejul ceas ca să-i răpună, nșift în pernă, — un pumnal. Și pe el,

dealungul mânerului din lemn de nuc, un cap de mort, drept podoabă scria cu litere latine: „*Arcașii Zimbrului*”.

Spune-mi acum: nu te simți tentat să cumperi cartea? N'ai cumpărat-o? Căci aceasta este arta d-lui Eftimiu. Artă negustorului evreu: ai schimbat cu el o vorbă, ești pierdut! Vei eși din magazin cu o pălărie de paie și pantofi de tenis, deși voiai să târgui un palton.

De aceea cărțile d-lui Eftimiu ating ediții, în vreme ce „*Fuga lui Sefki*” și „*Craii de Curtea Veche*” n'au isprăvit-o nici pe prima.

Obiectiv-vorbind deci, convingerea celui care semnează aceste rânduri, este că d. Eftimiu nu e deloc lipsit de talent. Ci, mai curând, că acest talent este excesiv comercializat. Căci autorul „*Dragomirnei*” știe mai întâi să construiască. Este în aceeaștă privitynță, unul dintre cei mai buni meșteșugari ai noștri: cu o daltă sigură, care ar putea cizela chiar bronzul, d. Eftimiu preferă totuș, să lucreze într'un material deloc dreptul inferior.

Dar, ce-l prejudiciază, mai cu osebire, este pasiunea sa pentru senzațional. Pentru fapte tari, violente și nefirești.

„*Dragomirna*” este o antologie extrem de bogată în astfel de locuri comune: de la tema principală a romanului, presupusa luptă de exterminare între două vechi familii românești, și până la ultimul amănunt, totul este căutat inadins, pentru a ține lectorul sub tensiune.

D. Victor Eftimiu ucide, în acest fel, o reală forță inventivă și un scriitor care, nu o dată, are fragmente de autentică literatură, presărate în carte, cum de pildă:

„*Foarte contrariată de această arestare, Smaranda Dragomir abia-și ține lacrimile. Iși mușca buzele, gândindu-se la fânul care va fi cosit fără dansa, la apele Prahovei care își vor petrece undele sub zidul conacului, fără dansa, la secerișul înșorit, la vîile ce se vor înroși fără dansa; i-era dor de lanurile porumbului înalt, în care nu se va mai pierde anul acesta, spintecându-le, călare, ca valurile unei mări verzi și foșnoitoare. În zadar se vor lăsa porumbii sălbateci pe culmile stejărilor, căci pușca ei nu va mai răsuna în amurgurile de August, când prunele brumate învinețesc și auresc în soarele oblic, explozie și risipă de spice, când pulberea drumurilor miroase a pâine caldă și când pământul tot pare un aluat enorm ce se coace în cuptorul cerului spre îndestularea iernei flămânde, la pândă pe vre-un vârf de munte înzăpezit de timpuriu.*”

Iar ca aceste rânduri, încă altele. Destul de numeroase ca nedumerirea cea mai adâncă să devie legitimă și să stârnească, adesea, regretul absenței, a ceea ce Lemaitre numea: casele de corecție literară, pentru scriitorii...

C A S A C U F E T E
Roman de C. Ardeleanu.

Cu recent apăruta „*Casă de fete*”, d. C. Ardeleanu este la al treilea roman pe care-l tipărește în ultimii ani: fără să fie desăvârșit, acesta din urmă face dovada unui sensibil progres și al unei mai mature îndemânări epice.

Pe aceeași linie realistă cu „*Diplomatul, Tăbăcarul și Actrița*”, „*Casa cu fete*” este o carte de bună observație și abilitate literară. Situându-se asupra unui mediu, încă neexploatat în scrisul autohton, d. Ardeleanu răscumpără, prin lipsa excesului, fireștele îndrăznele ale descripției. Autorul

spune, e drept, lucrurilor pe nume, dar o face cu pondera necesară.

Romanul cuprinde povestea unui proces, în care câteva momente amintesc nuvela „*Un dor împlinit*” a d-lui I. A. Basarabescu și chiar „*Neamul Udreștilor*” al d-lui Brătescu-Voinești: ca și Coana Zinca a celui dintâi, ori Coana Luxița, eroina acestuia din urmă, Madam Buescu umblă să recăștigate prin proces un vechiu drept al său. O bucată pe pământ în Prahova, pe care s'au ridicat acum sonde.

Familia trăește o neagră mizerie: Margareta, fata văduvă, trebuie să câștigate pentru a-și întreține acum mama și pe celelalte două surori. În lipsa altei soluții, alege strada. Aci întâlnește pe Negojița: inventiv, acesta pune la cale, în absența d-nei Buescu și a celorlalte două fiice ale ei, o „casă de fete”.

De aci încep adevăratele conflicte ale romanului, cari duc la paralizarea D-nei Buescu, apoi moartea și arderea casei, în al cărei incendiu își găsec sfârșitul însuși stăpânii ei. Nu rămâne din familia Buescu decât Alexandra, străină de ceea ce se petrecea acasă și măritată cu un inginer: final care face vizibilă o anume intenție morală a d-lui C. Ardeleanu.

Ce trebuie, deopotrivă, semnalat în „*Casa cu fete*” este grija cu care d-l Ardeleanu, se pleacă asupra peisagiului exterior al vieții. Stăruința în pândă amănuntelor de seamă care o compun și atenta sa răbdare în transpunerea lor pe planurile romanului.

Dela „*Diplomatul, Tăbăcarul și Actrița*”, este un lung drum parcurs până la cartea de față, evident mai ales prin controlul pe care d. Ardeleanu îl exercită asupra și: apele altădată revărsate ale descripției s'au potolit și tras în matca lor firească.

Construcția însăși s'a organizat, tinzând pe acolo spre interior.

„*Casa de fete*” smulge, astfel, încă o pânză realității și adună romanului de oraș românesc aspectul, cu deosebire prețios, al unei lumi de mari suferinți, până acum încă nedivulgate literar.

Pe o temă înrudită aceleia similare a lui Kuprin, romanul D-lui Ardeleanu suferă influența unui anume tragic rusesc, a cărui adiere face să freamăte faptele romanului, scuturându-le prin moarte de brutalitatea inerentă...

CONVORBIRI LITERARE

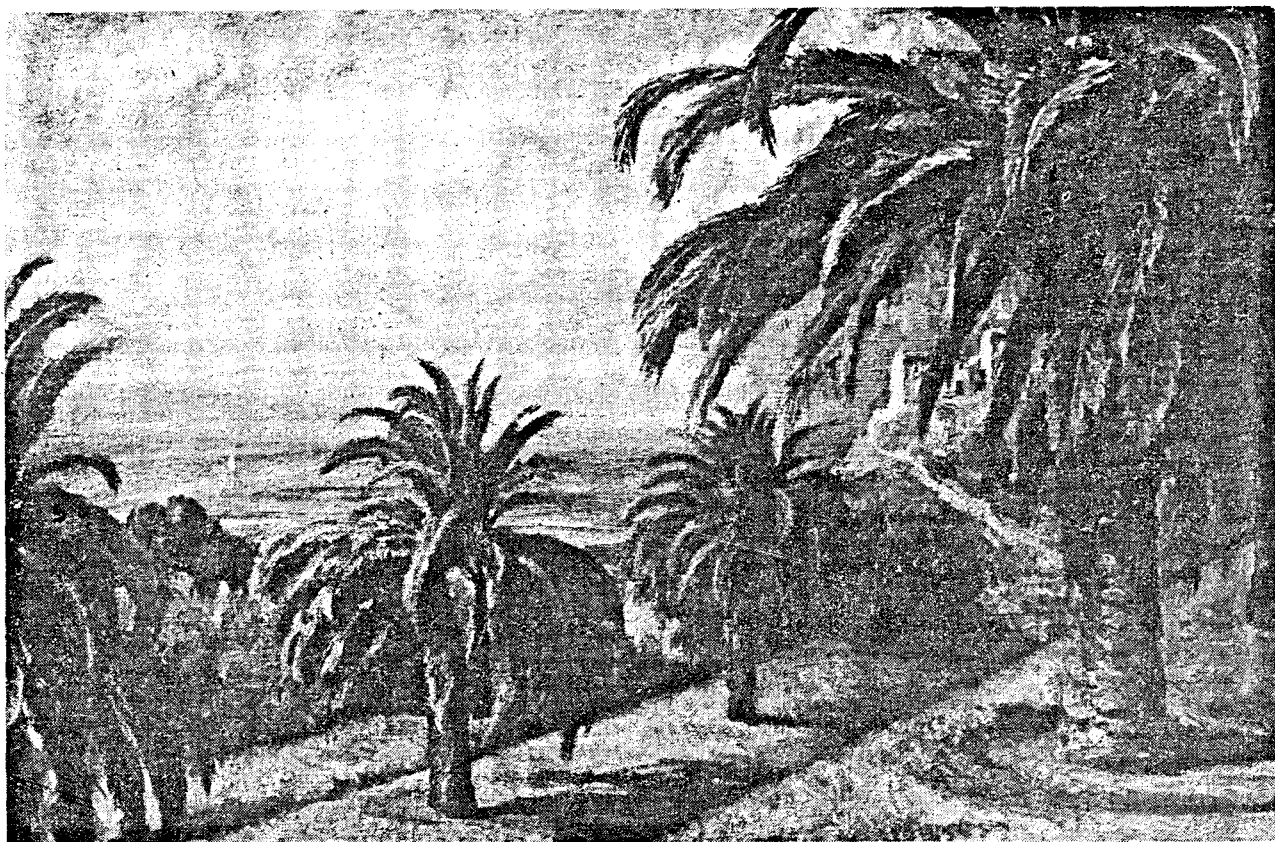
O răsofire astăzi a „*Convorbirilor Literare*” este cum ai deschide ușa unui hular de melancolie: din toate paginile fănesc amintiri și umbrele unor nume care mai obsedează încă lectorul.

Ideologic, „*Convorbirile*” s'au isprăvit. Rădăcinile revistei sunt mult prea adânc în trecut, spre a mai putea rodi sensuri actuale cetitorului contemporan.

Apariția „*Convorbirilor Literare*” de azi trebuie înțeleasă mai de grabă ca un omagiu adus celei de odinioară. Deacea e greu, vorbind despre efortul acestei continuări, oricâte rezerve te-ai simți îndemnat să faci, până la urmă să nu capitulezi. Să nu prinzi totuș cu simpatie între palme mâna îngălbenită a acestei bunici a periodicelor literare românești și să nu te asociezi, cu toată hotărârea, chemării care deschide acest număr ultim: apelul conducătorului de acum al „*Convorbirilor*” care solicită pentru revistă sprijinul public.

Să nădăjduim că-l va obține.

Al. Bădăuță

Golful din Ajaccio

Fictură de Mütznér

I N S C R I P T I I

La muzeul din Stockholm :

„Cât vor fi suflète tinere în Suedia, vom păstra comorile trecutului nostru, comori pe cari tot aurul nu le-ar putea răscumpăra“.

Pe frontispiciul universității suedeze din Upsala :

A gândi liber e mare lucru; a gândi drept e și mai mare lucru.

Inscripția Regelui Ferdinand pentru frontonul unei Academii Silvice :

Acela care pune toporul la tulpina unui copac, prepară sicriul agriculturii.

Pe un templu iudaic :

Cei ce seamănă cu lacrimi, vor secera cu cântări de veselie.

Pe diplomele membrilor din Guilde de St. Georges, creată în Angliera de Ruskin :

Mă voi sili să apăr și să favorizez toată frumusețea naturală de pe pământ.

Pe poarta grădinei botanice din Stockholm :

Dumnezeu a făcut florile, iar Linné le-a botezat.

Pe emblema unei societăți engleze de turism :

Mulțumirile călătoriei țin toată viața.

Pe o casă de țară în Olanda :

Sunt fără cazuri; dorințele mele sunt împlinite.

Pe o școală din Tokio :

Copiii trebuie feriți de ori-ce suferință.

Inscripția lui Ibsen pe o bisericuță din Norvegia :

Adevărata credință ne face să mergem pe ape. E unul care a dovedit-o.

Pe o școală arabă din Grenada :

Cerneala științei e mai prețioasă de cât sângele martirilor.

Inscripția lui Agathon pentru un templu al iubirii :

Ea e gloria oamenilor și a zeilor.

Inscripția Bucurei Dumbrovă pe piatra unui munte :

Legea veche a fost dată omenirii pe un vârf de munte. Cuvântarea lui Cristos care cuprinde toată legea nouă se numește: Predica de pe munte.

Pe poarta Palatului vechiu din Florența :

Jesus Christus Rex Florentini.

Pe colivia unei prinsefe ruse :

O colivie frumoasă nu hrănește pasărea.

Pe un ierbar :

În flori trăește gândul dumnezeesc, el nu se arată nicăeri mai dulce, mai mângâietor și mai dătător de nădejde.

Inscripția lui Filippo Turati pe o bibliotecă italiană :

Biblioteca e numai acolo unde se dă viață cărții.

Inscripția lui Voltaire pentru viața lui :

Am făcut puțin bine. Aceasta e cea mai bună operă a mea.

Pe frontispiciul unui institut agronomic din Franța :

Nu câmpul hrănește pe om ci cultura acestui câmp.

Pe un copac :

Ori-ce copac e o făgăduială de existență și de belșug.

Pe statua unui copil :

Ce poate fi mai frumos de cât un copil !.

Pe poarta unei grădini :

Umanitatea s'a născut într'o grădină.

Pe poarta unui schit din Spania :

Omul în singurătatea lui și-e suficient dacă știe să vadă și să audă.

Pe un sarcofag din Spania :

Nu mă deșteptați; mi-e frică de om.

Pe poarta unui cimitir :

Tăcerea mormintelor e mai pătrunzătoare decât șgomotele lumii.

Inscripția lui Wordsworth pe un vas de flori :

La mine cea mai mică floare, care răsare, dă naștere la gânduri adânci pentru lacrimi.

Pe o vioară :

Cântă durerea din mine și pământul se va cerni.

Pe o poartă țărăneasă de grădină :

Florile înfloresc numai în grădina celui ce le iubește.

Pe un templu din Japonia :

Ne rugăm ca să nu blestemăm.

Pe o veche corabie în Genua :

Să aduci aur, roade și flori și să duci pentru tempestele mării ura și intriga cetății.

Pe o lespede din San Miniato din Florența :

«Quos amor coniunxit nec separet mors». Nu desface moartea ceia ce dragostea leagă.

„DUMINICA UNIVERSULUI“

apare sub îngrijirea d-ilor:

Al. Lascarov-Moldovanu,
Gh. D. Mugur, Al. P. Necșești și
V. Voiculescu.